

DEMOGRAFIK O'SISH, YOSHLAR ULUSHI VA TADBIRKORLIK FAOLLIGI, IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL

B.J.Shamsiddinov
burxonjonshamsiddinov2101@gmail.com
QDU

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda demografik o'sish, yoshlar ulushi va tadbirkorlik faolligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ijtimoiy-falsafiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqot yosh avlodning iqtisodiy jarayonlardagi o'rni, demografik o'sishni iqtisodiy ustunlikka aylantirish shartlari, shuningdek, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va demokratik islohotlarning tadbirkorlik madaniyatiga ta'sirini o'rganadi. Yoshlarning innovatsion salohiyati, raqamli kompetensiyalari va iqtisodiy tavakkalni qabul qilish xususiyatlari tarixiy va sotsiologik yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari demografik o'sishni samarali inson kapitaliga aylantirish hamda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: demografik o'sish, yoshlar, tadbirkorlik faolligi, demografik dividend, ma'naviyat, innovatsiya, inson kapitali, ijtimoiy-falsafiy tahlil

DEMOGRAPHIC GROWTH, YOUTH SHARE AND ENTREPRENEURIAL ACTIVITY, SOCIAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

B.J.Shamsiddinov
burxonjonshamsiddinov2101@gmail.com
KSU

Abstract: This article presents a socio-philosophical analysis of the relationship between demographic growth, the youth population share, and entrepreneurial activity in Uzbekistan. The study examines the role of young people in economic processes, the conditions under which demographic growth can become an economic advantage, and the impact of moral values and democratic reforms on entrepreneurial culture. Youth innovation capacity, digital competence, and readiness to take economic risks are assessed through historical and sociological approaches. The findings provide scientifically grounded conclusions aimed at developing youth entrepreneurship and effectively transforming demographic growth into high-quality human capital.

Keywords: demographic growth, youth, entrepreneurial activity, demographic dividend, spirituality, innovation, human capital, socio-philosophical analysis

Bugungi globalizatsiya sharoitida davlatlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida demografik omillar, xususan, yoshlar ulushi va ularning tadbirkorlik salohiyati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Markaziy Osiyo, jumladan, O'zbekiston kabi yosh aholi ko'p bo'lgan mamlakatlar uchun bu jarayon iqtisodiy "dividend"ga aylanishi mumkin. Demografik o'sish qanday qilib barqaror iqtisodiy taraqqiyotga o'tishi mumkin? Yoshlar qatlamining faolligini oshirish orqali bu jarayonni qanday tezlashtirish mumkin Demografik o'sishni, yoshlar tarkibi va tadbirkorlik faolligi o'rtasidagi ijtimoiy-falsafiy bog'liqliklarni tahlil qilish, ijobiy ijtimoiy-iqtisodiy natijalarga erishish yo'llarini asoslash mumkin.

Demokratik islohotlar natijasida qo'lga kiritgan yutuqlaridan biri yoshlar orasida mulkdorlar sinfi shakllanganligidir. Tadbirkorlar va ishbilarmonlar ijtimoiy qatlami respublikamiz siyosiy,iqtisodiy maydonida tobora o'z o'rnini va mavqeiga ega bo'lib bormoqda. "Sirasini aytganda, hozir amaliyotchi, tadbirkorlar jamiyatimizning yetakchi qatlamiga aylandi. Ular orasida bir necha xorijiy tilni biladigan, dunyo kezib tajriba orttirganlar, xalqaro savdo-sotiq ishlarida ishtirok etayotganlar, bankirlar, biznesmenlar bor. Ular yangicha fikrlaydigan odamlar. Ochig'i, ular orasida G'arb turmush tarziga mahliyo bo'lganlari ham, tunu kun faqat pul ko'paytirishni o'ylaydigan o'ta "amaliyotchilar" ham yo'q emas." [1]

Su xolatni ta'kidlab o'tish lozimki, ko'pchilik yosh tadbirkorlarda milliy udumlarimizga sodiqlik saqlangan, ular butun vujudi bilan Vatan manfaati haqida o'ylaydi. Milliy ma'naviyatimiz asosida jahonga chiqib, o'z ahloqiy va ma'naviy fazilatlarini bilan jamiyatda ibrat bo'ladigan xususiy mulkdorlar soni oshmoqda. Demokratik islohotlar sharoitida insoniyligini, asl naslu nasabini unutmagan tadbirkor o'zligini saqlay oladi.

Yoshlarni ishbilarmonlik va tadbirkorlikka o'rgatish uchun avvalo ularda o'zlagini anglash, o'z jismoniy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirishlari uchun biron bir kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirish kerak. O'z imkoniyatlaridan kelib chiqib rejali ijodiy mehnat qilishga o'rgatib borish lozim. Insonlardagi loqaydlik,dangasalik va tekinxo'rlik kabi salbiy illatlar xolis qilish kerak.

Inson o'zini qadrlamasa o'zligini anglamasa tirik mavjudot sifatida o'zining yashashi uchun eng zarur bo'lgan moddiy va ma'naviy ne'matlarni yaratishni bilmasa albatta qashshoq insonga aylanib boradi.

Inson o'zining moddiy ehtiyojlarini qondirish yo'lida agarda unda ma'naviy va axloqiy tarbiya bo'lmasa ko'p xatoliklarga uchrashi mumkin.

Aholi o'sishi nafaqat raqam, balki ijtimoiy kapital va inson resurslarining ko'payishi sifatida qaralishi. R. Malthusning pessimistik qarashlari va zamonaviy iqtisodiy nazariyalar o'rtasidagi tafovut to'g'risidagi fikr va g'oyalari diqqatga sazovordir.

"Demografik dividend" tushunchasi: Mehnatga layoqatli aholi (ayniqsa, yoshlar) ulushi ko'payishi natijasida iqtisodiy o'sish sur'atining tezlashishi. Bu dividendni olish uchun zarur shartlar (ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik).

Yoshlar falsafasi xususida fikr yuritadigan bo'lsak yoshlarni oddiy iste'molchi emas, balki innovatsiya, o'zgarish va yaratuvchilik manbai sifatida tushunish. Ularning shaxsiy erkinligi, ijodiy tashabbusi va o'z-o'zini ro'yobga chiqarishga bo'lgan intilishi jamiyatning rivojlanishidagi asosiy harakatlantiruvchi kuchdir.

Yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tadqiq etishda tarixiylik metodi o'rinli, zero ushbu usul bu hodisani munozarali tomonlarini hal etish, uning boshlang'ich vujudga kelish, rivojlanish bosqichlari ildizlarini tushunish, jamiyat hayotiga ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Tadbirkorlik faoliyatining mustahkam-barqarorligi avval boshdan ham bo'lganligini ta'kidlash zarur. Shuning uchun tadbirkorlik g'oyalari mazmuni, natijalari, uning tarixini o'rganish inson faoliyatining boshqa ijtimoiy-iqtisodiy tomonlari bilan o'zaro bog'liqlikda tadqiq etish lozim. Tadqiqotchi R.Kantilyon fikricha tadbirkor bu jarayonlarni oldindan ko'ra bilish qobiliyatiga ega bo'lgan va tavakkalchilik qilishga qodir bo'lgan, kelajakka intiluvchi, daromad olishdan umidvor va shu bilan birga iqtisodiy yo'qotish va ma'naviy zarar ko'rishga ham tayyor bo'lgan shaxsdir.[2]

Tadbirkorlikda shaxs faoliyati moddiy yutuqqa erishishga, shaxsiy boyligini oshirishga, farog'atda yashashga qaratilgan harakatda namoyon bo'ladi. Ayni bir vaqtda faoliyatning boshqa turlarida tushgan moddiy mablag'lari shaxsning o'zi shaxsiy manfaatiga yo'naltirilmagan bo'ladi, ya'ni ijtimoiy muammolarni hal etishga, ishlab chiqarishdan tashqari sohalar, ya'ni tarbiya, ta'lim, kam ta'minlanganlarga yordam ko'rsatish, va urush qurbonlarini xotirlash kabi xayriya ishlarga sarflanadi. Tadbirkor va ishbilarmonlarning jamiyatning ma'naviy hayotida qatnashishi, fuqarolik jamiyatini axloqiy asoslarini mustahkamlashga bosh-qosh bo'lishi ijtimoiy zaruriyatdir. Taraqqiyotning hozirgi bosqichida D.Tramp iborasi bilan aytganda, tadbirkorning "miyasining ikki qismi ham ishlashi kerak" [3] Tadbirkor va ishbilarmonlarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni asrash, mustahkamlashdagi faoliyati mamlakatimiz bozor iqtisodiyotiga o'tishda amal qilgan bosh tamoyil - inson manfaatlariga xizmat qilishdan kelib chiqadi. Islohot - islohot uchun emas, balki inson uchun, insonning farovon, baxtli va yuksak ma'naviyat - axloqiy ideallar bilan yashashi uchundir. Tadbirkor va ishbilarmonlar ijtimoiy iqtisodiy muammolarni hal etish orqali taraqqiyotga xizmat qilsa-da, ular barcha sa'y-harakatlari, faoliyati negizida inson manfaatlari yotganini, jamiyatning o'zi mazkur maqsadga ularni da'vat etayotganini unutmaydilar.

Tadbirkor va ishbilarmonlarning ijtimoiy hayot maydoniga chiqishi va jamiyatimizda yetakchi kuchga, o'rta mulkdorlar sinfiga aylanishi ham ularning

ma'naviy-axloqiy olamiga, xalqimiz yaratgan va e'zozlaydigan ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga munosabatlariga bog'liq edi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari o'z faoliyati orqali jamiyatda, yoshlarda mehnatsevarlik, mehnat kishisining qadriga yetish, bozor iqtisodiyoti va fuqarolik jamiyatiga xos bo'lgan mehnat mentalitetini shakllantiradi.

Yoshlar an'anaviy qoidalardan tashqariga chiqishga, yangi texnologiyalarni qo'llashga va iqtisodiy risklarni qabul qilishga ko'proq moyil. Tadbirkorlik - bu kreativlik va xavfni boshqarish amaliyotidir.

Demografik o'sish bilan birga kelayotgan yosh avlodning tabiiy "raqamli mahorati" (Digital Native). Bu ularni IT-sohasida, startaplarda va venchur loyihalarda faol ishtirok etishga undaydi. Bu yerda yoshlar nafaqat ishchi kuchi, balki iqtisodiy jarayonlarning mualliflari bo'lishadi.

Ba'zi jamiyatlarda yoshlarning tadbirkorlik g'oyalari an'anaviy qadriyatlar va byurokratik tizimlar tomonidan bosib qo'yiladi.

Demografik o'sish, yooshlar ulushi va tadbirkorlik faolligini oshirish uchun tavsiya beradigan bo'lsak: Ishonch, erkinlik va ijodiy intilishga asoslangan yangi ijtimoiy shartnoma zarur.

Zamonaviy ta'lim tizimi faqat "ijrochi" emas, balki "yaratuvchi" shaxslarni tayyorlashi kerak. Tadbirkorlik faqat iqtisodiy emas, balki yaratuvchan fikrlash falsafasi (Mindset) sifatida shakllantirilishi lozim.

Demografik dividendi tadbirkorlik faolligiga aylantirish uchun davlat quyidagilarni ta'minlashi kerak:

- Kredit resurslariga oson kirish (mikrokreditlar).
- Soliq imtiyozlari (ayniqsa, yosh startaplar uchun).
- Tadbirkorlik infratuzilmasi (kovorking markazlari, biznes-inkubatorlar).

Yoshlarning malakasini talabga javob beradigan darajada oshirish, dual ta'lim tizimini rivojlantirish.

Demografik o'sishning iqtisodiy samara berishi to'g'ridan-to'g'ri yoshlar qatlamining ijtimoiy erkinligi, tadbirkorlik madaniyati va innovatsion faolligi bilan bog'liq. Shunchaki aholi ko'payishi emas, balki sifatli inson kapitalining ko'payishi muhimdir.

Demografik o'sish, yooshlar ulushi va tadbirkorlik faolligi mavzusidagi maqolamizga falsafiy yakun berar ekanmiz: Agar davlat o'z yoshlariga ishonsa, ularning g'oyalarini qo'llab-quvvatlasa va ularga faoliyat erkinligini bersa, demografik o'sish ijtimoiy-iqtisodiy inqilobga zamin yaratadi. Bu yoshlarning nafaqat iqtisodiy, balki ma'naviy-axloqiy va ijtimoiy-siyosiy jihatdan yetuk, mas'uliyatli fuqaro bo'lib shakllanishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Komilov N. Komil inson-millat kelajagi. -Toshkent: O‘zbekiston, 2001. - 18 b.
2. Predprinimatelstvo v konse XX veka. - Moskva: Evrika, 1992. - 20 s.
3. Tramp D. Dumay kak chempion: otkroveniya magnata o jizni i biznese.-- Moskva: Izd. “E”, 2018. S.20.